

VODIČ KROZ PRAVA I OBAVEZE LICA U KRIVIČNOM POSTUPKU

sa posebnim akcentom na istragu

Svjedok ili osumnjičeni

Bitno je znati koje svojstvo u krivičnom postupku ima određeno lice, da bi se moglo pravilno služiti svojim pravima i poštovati obaveze

Aleksandar Jokić
aleksandar@advokatjokic.com

Sadržaj

Uvod.....	2
Uloge u postupku	3
Osumnjičeni	3
Prava i obaveze osumnjičenog prilikom davanja izjave (ISPITIVANJE).....	3
Vrijeme za odbranu	4
Obaveza odazivanja i promjena adrese	4
Pravo da nije dužan iznositi odbranu	4
Pravo na angažovanje branioca.....	5
Pravo da iznosi odbranu, predlaže dokaze i ukazuje na činjenice	5
Preostale istražne radnje.....	5
Pretresanje stana, ostalih prostorija i pokretnih stvari i pretresanje lica.....	5
Privremeno oduzimanje predmeta i imovine	7
Izrada forenzičke kopije	7
Svjedok.....	8
Preporuke za ponašanje (zaključak)	9

Uvod

Zbog povećane potrebe upoznavanja novinara, medijskih radnika i građanskih aktivista sa njihovim pravima i obavezama u krivičnom postupku, kada i ako se nađu u toj situaciji, javila se potreba da se napravi kraći vodič koji bi na jednostavan način dao osnovne informacije i smjernice. Prije svega bitno je naglasiti da je vodič rađen u skladu sa pozitivnim propisima u Republici Srpskoj, ali da su propisi u ogromnoj mjeri usaglašeni na nivou entiteta i na nivou države, pa će vodič biti primjenjiv u svim krivičnim postupcima u Bosni i Hercegovini.

Vodič će fokus imati na fazu istrage, jer je to faza u kojoj subjekti najčešće nisu upoznati sa svojim pravima i obavezama i nisu stigli da se konsultuju sa advokatom. Baš zbog toga bitno je da u uređenom društvu svi građani budu upoznati sa pravima i obavezama koje imaju.

Ovaj vodič će probati da ukaže i na praksu koju imaju nadležni organi, čak i u slučaju kada ta praksa nije propisan pozitivnim propisima ili je suprotna istim.

Ništa u ovom vodiču nije i ne treba biti tumačeno kao instrukcije za prikrivanje krivičnog djela ili učinioca ili savjeti kako da se nekažnjeno čine krivična djela. Sasvim suprotno, ideja iza vodiča jeste da se građani koji rade i ponašaju se u skladu sa propisima imaju pregled svojih prava i obaveza u krivičnom postupku.

Uloge u postupku

Lice u krivičnom postupku može da se nađe u nekoliko uloga, odnosno da ima određeni status.

Veoma je važno da od početka uključenosti u postupak i u svakom trenutku trajanja postupka, lice zna u kom svojstvu se pojavljuje. Ovo pitanje nije toliko sporno u kasnijim fazama krivičnog postupka, jer su tada statusi svih učesnika u postupku već poznati. Ovo je jako bitno pitanje za fazu istrage. U fazi istrage se najčešće prava lica u krivičnom postupku ne iskoriste i ne zaštite na pravi način.

Dvije ključne uloge, odnosno svojstva, koja su bitna za ovaj vodič su:

- **Osumnjičeni i**
- **Svjedok**

Prva i osnovna stvar koju svi građani treba da znaju i da usvoje, to je da se u istrazi ne preduzimaju nikakve radnje prije nego što se jasno saopšti svojstvo lica. Ovo uključuje i davanje izjava, dobrovoljno davanje predmeta, pristupnih podataka i bilo koje druge informacije osim ličnih podataka i neophodnih informacija. Takođe, jako je važno da se traži kontakt sa advokatom.

Tužilaštvo pokreće i vodi istragu po službenoj dužnosti, bez obzira da li je to inicirano krivičnom prijavom ili ne, da li je podnesen prijedlog za krivično gonjenje ili ne. Istraga se pokreće naredbom o sprovođenju istrage koja bi trebalo da definiše smjer kretanja istrage, da li je poznat osumnjičeni i prve radnje. Međutim, ovaj dokument se često zanemaruje, ili nije dostupan licima pa čak ni osumnjičenom, tako da je nezahvalno vezati bilo koji savjet i odluku za njega. Sudska praksa je otišla toliko daleko da ovaj dokument više nije obavezan i optužnica se može potvrditi i bez formalno provedene istrage.

Osumnjičeni

U fazi istrage lice se može naći u svojstvu osumnjičenog lica. To znači da još uvijek stepen izvjesnosti da je to lice počinilo dato krivično djelo nije na nivou *osnovane sumnje (potrebno za svojstvo optuženog)* ali da postoji *osnov sumnje*.

Osumnjičeni po pravilu saznaje svoje svojstvo prilikom prvog ispitivanja kada mu se mora saopštiti da se ispituje u svojstvu osumnjičeno, za koje krivično djelo se sumnjiči i koji osnovi sumnje postoje protiv njega. Tom prilikom se osumnjičenom pobroje njegova prava, ali je jasno da u toj situaciji lice koje se nije ranije našlo u sličnoj situaciji, ne može dovoljno kvalitetno da obradi i analizira pročitana prava. Zbog toga je važno da u tom trenutku budete pripremljeni i poučeni o svojim pravima ali i obavezama.

Prava i obaveze osumnjičenog prilikom davanja izjave (ISPITIVANJE)

Prava i obaveze koji su bitni osumnjičenom, a koji mu se prilikom saslušanja u svojstvu osumnjičenog moraju pročitati/saopštiti i na kojima ćemo insistirati u ovom vodiču su:

- ❖ Pravo da zatraži i dobije vrijeme za pripremanje odbrane (konsultacije sa advokatom)

- ❖ Obaveza odazvati se pozivu i odmah saopštiti svaku promjenu adrese ili namjeru da promjenite boravište
- ❖ Pravo da nije dužan iznositi odbranu, niti odgovarati na postavljena pitanja (pravo da se brani ćutanjem)
- ❖ Pravo da angažuje branioca iz reda advokata po slobodnom izboru (izjava data u prisustvu branioca se može koristiti kao dokaz u sudskom postupku i bez saglasnosti osumnjičenog/optuženog)
- ❖ Pravo da iznosi odbranu, predlaže dokaze i ukazuje na činjenice, ukoliko se ne odluči da se brani ćutanjem

Osvrnućemo se sada na svako od navedenih prava i obaveza da ih razjasnimo.

Vrijeme za odbranu

Zakon o krivičnom postupku u članu 7. propisuje da svako ima pravo na odbranu i da može angažovati branioca ili će mu se postaviti branilac po službenoj dužnosti u slučaju kada je obavezna odbrana, te da se osumnjičenom, odnosno optuženom i njegovom braniocu mora ostaviti dovoljno vremena za pripremanje odbrane.

U fazi istrage ovo pravo nema svoje formalne i jasne parametre. To znači da tužilac koji rukovodi istragom može u granicama ovlaštenja dopustiti nekoliko minuta, nekoliko sati ili dana za pripremu odbrane. Ali je jasno da osumnjičeni nikada ne treba da se upušta u davanje izjave ako mu nije ostavljeno dovoljno vremena da se pripremi.

Obaveza odazivanja i promjena adrese

Osumnjičeni u krivičnom postupku ima pravo da se brani sa slobode. To pravo nije bezuslovno i to pravo se može ograničiti ako postoje važni razlozi. Međutim, prije nego što se ograniči, to pravo se može koristiti pod određenim uslovima. Jedan od tih uslova jeste dostupnost osumnjičenog nadležnim institucijama.

To zapravo znači da je optuženi dužan da obavijesti nadležne organe ukoliko planira da ide na kraći ili duži put (poslovni ili privatni, nije važno) te ukoliko promijeni adresu prebivališta ili boravišta. Na ovaj način osumnjičeni će se učiniti dostupnim nadležnim organima i pretpostavka je da će se odazvati na pozive.

Ovu obavezu lica često zanemare ili zaborave, pa zna doći do komplikacija ako se ne nalaze na adresi prebivališta ili ako se ispostavi da nisu u državi. Zbog toga je ovo izdvojena i bitna obaveza koja zapravo služi da bi se omogućilo korištenje prava da se brani sa slobode.

Pravo da nije dužan iznositi odbranu

Ovo je pravo koje je u ovoj fazi postupka najbitnije. Iako je prvi instikt svakog lica kada se nađe pred nekim optužujućim navodima da se brani, da ukaže na netačne navode, da odmah krene u dokazivanje svoje nevinosti i da ukazuje na činjenice za koje smatra da mu idu u prilog, to je pogrešna strategija.

Pravo osumnjičenog jeste da čuje za šta ga tužilaštvo i policija sumnjiče, da iznesu na osnovu čega to tvrde, da mu eventualno predoče dokaze za to. Nakon toga osumnjičeni ima pravo da se uzdrži od

komentara i iznošenja odbrane i to bi trebalo da uradi. Bilo da je sa advokatom ili sam, osumnjičeni ne treba da iznosi odbranu dok sa svojim braniocem nije detaljno proučio situaciju i vidio koji mu se navodi stavljaju na teret.

Svaka izjava data u istrazi može se u slučaju sudskog postupka koristiti kao dokaz prilikom svjedočenja optuženog (prije osumnjičeni), a izjava data u prisustvu branioca se može koristiti čak i ako ne svjedoči optuženi. To znači zaista da se sve što kažemo može upotrijebiti protiv nas. Zato je pametno davati što manje prostora i aduta.

Pravo na angažovanje branioca

Ovo pravo je bitno jer mnogi ljudi se prvi put susreću sa istragom, krivičnim postupkom i uopšte policijom, tužilaštvom i sudovima i treba im pomoć. Sa druge strane, ovo pravo je bitnije prilikom pripremanja strategije odbrane ili prilikom preduzimanja nekih dokaznih radnji, nego prilikom samog davanja izjave.

Sam čin davanja izjave u svojstvu osumnjičenog ne predstavlja radnju koju osumnjičeni ne može da uradi bez branioca, a i prilikom davanja izjave najčešće nije moguće konsultovati se sa braniocem. Zato je savjet još jednom da se ne daje izjava u fazi istrage i da se čeka da tužilaštvo prvo izađe sa zaključkom na koji način će okončati istragu (da li naredbom o obustavi istrage ili optužnicom).

Zbog toga je branilac možda i najmanje potreban prilikom davanja izjave, pod pretpostavkom da se posluša savjet i iskoristi pravo da se brani ćutanjem.

Pravo da iznosi odbranu, predlaže dokaze i ukazuje na činjenice

Ovo pravo je svakako bitno i neodvojivo od samog koncepta istrage i krivičnog postupka. Dozvoliti osumnjičenom da iznese svoju odbranu u istrazi, da tužilaštvu dostavi dokaze i ukaže na dodatne činjenice za koje smatra da mu idu u prilog.

Kako smo već naveli ovo pravo treba veoma oprezno koristiti i to isključivo nakon detaljnih konsultacija sa advokatom.

U dilemi iznositi odbranu ili se braniti ćutanjem, obavezno izabrati drugu opciju.

U nastavku ćemo proći ostale bitne radnje u istrazi i situacije u kojima se osumnjičeni može naći i analizirati kako da se postavi i ponaša u datim situacijama kako bi njegova pozicija u budućnosti bila što bolja.

Preostale istražne radnje

Pretresanje stana, ostalih prostorija i pokretnih stvari i pretresanje lica

Pretresanje stana i ostalih prostorija osumnjičenog, odnosno optuženog i drugih lica, kao i njihovih pokretnih stvari van stana može se preduzeti samo onda ako ima dovoljno osnova za sumnju da se kod njih nalaze učinilac, saučesnik, tragovi krivičnog djela ili predmeti važni za postupak (član 115. ZKP-a). Pretresanje lica može se preduzeti kada je vjerovatno da je to lice učinilo krivično djelo ili da će se pretresanjem pronaći predmeti ili tragovi važni za krivični postupak (član 116. ZKP-a).

Objekte ove „vrste“ pretresanja mogu se preduzimati jedino po naredbi suda i u skladu sa tom naredbom.

Prava koja osumnjičeni ima prilikom pretresanja:

⊗ **Pravo na branioca**

Ukoliko je moguće bilo bi dobro da je branilac prisutan prilikom pretresanja ili barem neko ko bi pored osumnjičenog mogao da posvjedoči šta je rađeno prilikom pretresa. Zbog funkcije i znanja, najbolje je da to bude advokat.

⊗ **Tražiti sudsku naredbu na osnovu koje se provodi pretres**

⊗ **Provjeriti da li je određeno pretresanje za vrijeme 6-21 čas ili bilo kada**

Prethodna dva prava proizilaze jedno iz drugog. Pravo lica je da bude upoznat sa sadržajem naredbe na osnovu koje se vrši pretres. Tom prilikom lice ima pravo da čita i analizira ovu naredbu. Budući da je u pitanju najčešće neuka stranka, bitno je provjeriti sljedeće elemente: lice na koje se odnosi, lokaciju na koju se odnosi, predmete na koje se odnosi, u kom periodu se obavlja pretres odnosno da li se obavlja u periodu 6-21 čas ili je naredbom navedeno drugo vrijeme.

Sve ove informacije je najbolje sačuvati za diskusiju sa braniocem. Sve i da je uočen neki propust u ovoj fazi se ukazivanjem propust samo može ispraviti na štetu osumnjičenog. Zbog toga, ukoliko je moguće, potrebno je koristiti svoja prava na način da vam ne štete i da vas ne dovode u lošiju poziciju.

⊗ **Pročitati zapisnik o izvršenom pretresu i dati primjedbe**

Nakon što se obavi pretres sačinjava se zapisnik na licu mjesta u koji se unose svi podaci i eventualno pronađeni predmeti, izuzeti tragovi, kao i sve primjedbe na rad tehničara ili na realizaciju naredbe u cjelini. Ovo je bitno jer ako su uočeni neki propusti, isti bi trebalo da se konstatuju. Međutim, često osumnjičeni nema priliku da se konsultuje sa advokatom i advokat nije prisutan, pa može tražiti vrijeme da to učini.

U dilemi šta navoditi u ovom segmentu, osumnjičeni se treba fokusirati na ono što se dešavalo prilikom pretresa, ukoliko ima primjedbe na taj dio, a ne pokušavati iznositi pravne primjedbe ili ukazivati na manjkavosti naredbe, jer ovo nije ni vrijeme ni način da se to radi. Dakle sve eventualne primjedbe treba fokusirati na sam tok provođenja pretresa (da li su korištena sredstva zaštite, da li se sa predmetima rukovalo pažljivo, da li je vođeno računa o ljudskom dostojanstvu i privatnosti).

Pretresanje bez naredbe

Posebna vrsta pretresanja jeste pretresanje bez naredbe. Već iz naziva jasno je da je riječ o izuzetku od redovnog pretresanja, ali i od zagarantovanih prava lica. Prava osumnjičenog prilikom ovakvog pretresa su dodatno umanjena imajući u vidu prirodu pretresa. Zbog toga je trebalo iskoristiti bitno pravo koje nije suspendovano- pravo na poziv braniocu i ako ne može biti prisutan, barem da se usmeno konsultuje.

Ovlašćeno službeno lice može ući u **stan i druge prostorije** bez naredbe i bez svjedoka, po potrebi, izvršiti pretresanje:

⊗ ako stanar tog stana to želi,

- ⊗ ako neko zove u pomoć,
- ⊗ ako je potrebno uhvatiti učinioa krivičnog djela koji je zatečen na djelu
- ⊗ ako se u stanu ili drugoj prostoriji nalazi lice koje se po naredbi suda treba pritvoriti ili prinudno dovesti ili koje se tu sklonilo od gonjenja.

Ovlašćeno službeno lice može pretresti **lice** bez naredbe za pretresanje i bez prisustva svjedoka:

- ⊗ prilikom izvršenja naredbe za dovođenje,
- ⊗ prilikom lišenja slobode,
- ⊗ ako postoji sumnja da to lice poseduje vatreno ili hladno oružje,
- ⊗ ako postoji opasnost da će sakriti, uništiti ili odbaciti predmete koji treba od njega da se oduzmu i upotrijebe kao dokaz u krivičnom postupku.

Privremeno oduzimanje predmeta i imovine

Analogno prethodnom, za ovu radnju je potrebna naredba. Naredbu za oduzimanje predmeta izdaje sudija na prijedlog tužioca ili ovlašćenog službenog lica koje je dobilo odobrenje od tužioca.

Ovdje je jako bitno naglasiti da naredba nije potrebna ukoliko se predmeti predaju dobrovoljno. S tim u vezi bitno je naglasiti da svaki predmet koji može poslužiti u krivičnom postupku kao dokaz protiv njega, osumnjičeni **ne treba da predaje dobrovoljno**. Predmete ovlašteno službeno lice treba da oduzima isključivo uz naredbu i po naredbi.

Ovo je dodatno važno kada govorimo i računarima ili telefonima, memorijskim karticama ili slično, koji su u vlasništvu poslodavca. U tom slučaju je bitno prilikom potpisivanja potvrde ili zapisnika, naglasiti i navesti u dokumentu, da lice nije vlasnik predmeta i da njima nema pravo da raspolaže na ovaj način.

Pored prava da traži uvid u naredbu, osumnjičeni ima pravo na žalbu protiv oduzimanja predmeta koja sadrži i zahtjev za vraćanje oduzetih predmeta. Ukoliko se ovoj žalbi udovolji, pravo žalbe na takvu odluku ima tužilac.

Izrada forenzičke kopije

Ako ima dovoljno osnova za sumnju da se na privremeno oduzetim predmetima, odnosno kompjuterima, mobilnim telefonima, kompjuterskim sistemima, uređajima za pohranjivanje kompjuterskih i elektronskih podataka nalaze tragovi krivičnog djela, sud može izdati naredbu za kreiranje forenzičke kopije.

Ovo je bitno jer se ovi predmeti nikada direktno (neposredno) ne vještače nego se manipuliše samo sa forenzičkom kopijom.

Za izradu forenzičke kopije neophodno je moći pristupiti uređaju. Ukoliko je uređaj (telefon, računar) zaštićen šifrom koja ima šest karaktera ili više, pristup takvim uređajima je izuzetno otežan bez saradnje osumnjičenog.

Osumnjičeni, imajući pravo da se brani ćutanjem, ima pravo da ne otkriva pristupne informacije o predmetima.

Svjedok

Uloga svjedoka u krivičnom postupku je značajno „uža“ od uloge osumnjičenog, na način da svjedok mora da sarađuje sa ovlaštenim službenim licima i sa tužilaštvom (za razliku od osumnjičenog koji nema takvu obavezu). Već iz ovoga je jasno da se svjedok ne može „braniti ćutanjem“ jer se svjedok i ne brani.

Kada je pozvan kao svjedok da daje izjavu, lice je dužno da prilikom davanja izjave kaže sve ono što mu je poznato o okolnostima na koje se ispituje.

Ovo, naravno, ima svoja ograničenja. Prvo ograničenje je na tragu prava da se brani ćutanjem, a to je u slučaju svjedoka **pravo da ne odgovara na pitanje ukoliko bi ga istinit odgovor mogao izložiti krivičnom gonjenju**. Ovo svakako ne znači pravo da se ne odgovara na pitanja uopšte, već samo i isključivo na ona pitanja koja bi mogla da lice izlože krivičnom gonjenju.

Šta to u praksi znači? Ukoliko je lice pravno neuka stranka i ne zna materiju krivičnog prava, potrebno je prije svakog odgovora da se konsultuje sa advokatom. Međutim, pošto u praksi jako rijetko svjedocima dopuštaju da izjave daju u pratnji advokata, to je ovo neizvodivo. Ukoliko lice ni prije dolaska nije imalo priliku da konsultuje advokata, savjetujemo da je u dilemi bolje pozvati se na ovo pravo i uskratiti odgovor zbog straha da bi se odgovorom moglo lice izložiti krivičnom gonjenju.

Druga bitna opaska u pogledu davanja izjave i odgovaranja na pitanja jeste da je svjedok dužan da odgovara samo ono što mu je sa sigurnošću poznato. To znači da sve ono što ne zna sa sigurnošću, čega se nejasno ili loše sjeća, svjedok ne treba da govori. U takvoj situaciji svjedok je dužan da navede da mu nešto nije poznato ili da se ne sjeća.

Obje ove situacije su bitne za zapamtiti jer svjedok je dužan da govori istinu i davanje lažnog iskaza je krivično djelo. Iskazi kojima se svjedok poziva na svoje pravo da se ne izlaže krivičnom gonjenju ili kojim svjedok izjavljuje da se nečega loše ili nikako ne sjeća u trenutku, smanjuju mogućnost lica da kaže nešto neistinito što bi ga kasnije moglo dovesti u situaciju da odgovara zbog davanja lažnog iskaza.

Ovdje je bitno napomenuti i da ukoliko se svjedok nečega kasnije sjeti, uvijek nadležnim organima može dati još jednu izjavu.

Od svjedoka se, kao i od osumnjičenih i trećih lica uopšte, mogu po naredbi suda, oduzimati pokretne stvari.

Za razliku od osumnjičenog, svjedok ne može uskratiti pristupne podatke za određene uređaje ukoliko su mu poznati. To znači da ukoliko se od svjedoka oduzme mobilni telefon, ili se oduzme službeni mobilni telefon koji je svjedok koristio, svjedok će biti u obavezi da omogući pristup telefonu ovlaštenim službenim licima (osim ako bi time sebe mogao izložiti krivičnom gonjenju).

Kada govorimo o samom davanju izjave u svojstvu svjedoka, lice ima pravo biti upoznato sa ličnošću osumnjičenog lica (ukoliko je poznato) s obzirom na pravo uskraćivanja iskaza ukoliko je svjedok bračni i vanbračni drug osumnjičenog, roditelj ili dijete, usvojlac ili usvojenik osumnjičenog.

Takođe, svjedok može odbiti svjedočenje ukoliko kao novinar štiti izvor informacija. Ovo pravo je izričito propisano Zakonom o krivičnom postupku.

Preporuke za ponašanje (zaključak)

Ukoliko se desi situacija da budete pozvani da dajete izjavu u toku neke istrage, najmanje prostora da naštetite sebi i otežate svoju eventualnu poziciju u nastavku postupka, imaćete ako se budete pridržavali ovih smjernica za zaštitu i iskorištavanje svojih prava.

Prvi korak je poziv. Poziv je po pravinu pisani, a samo u izuzetnim situacijama se usmeno saopštava. Naravno, kod nas u praksi je situacija obrnuta. Najčešći slučaj jeste obavještenje licu da se javi na informativni razgovor. Informativni razgovor ne poznaje naše krivično zakonodavstvo i u ovakvim situacijama postoji velika mogućnost zloupotrebe i kršenja prava.

Zbog toga je bitno da lice insistira na tome da, ako već ne dobija zakonit poziv, **da mu se odmah saopšti u kom svojstvu se poziva**.

Ukoliko je moguće prije odlaska na davanje izjave o svemu treba obavijestiti branioca ili nekoga od prijatelja ili porodice koji će obavijestiti branioca.

Ukoliko se licu ne saopštava u kom svojstvu se poziva, preporuka je da se **pretpostavi da ima svojstvo osumnjičenog** i da se shodno tim pravima i ponaša, da **traži branioca** i da **ne odgovara na pitanja** osim davanja ličnih podataka.

Ovdje je bitno napomenuti da se u praksi znalo desiti da se status lica mijenja u toku davanja izjave. Zbog toga je vrlo važno znati da jedino čime lice u tom trenutku disponira jeste **POTPIS**. To znači da se ne smije potpisati zapisnik ako nešto u njemu nije tačno ili nije vjerno uneseno.

Prva stvar koja je bitna da se provjeri jeste da li je zapisnik o ispitivanju svjedoka ili o saslušanju osumnjičenog. Ukoliko je u toku davanja izjave status lica promijenjen, **obavezno je pripaziti da nešto što je rečeno u jednom statusu (recimo svjedoka) ne uđe u zapisnik po drugom statusu (osumnjičenog)**. Zbog toga je potpisivanje zapisnika najvažnija radnja u ovom trenutku i zapravo jedina radnja koju ne mogu na drugi način izdejstvovati i zaobići volju lica.

Napomena, svako odbijanje potpisivanja zapisnika mora biti argumentovano uz minimum tenzija. Zapamtite da ne postoji mogućnost da na to budete prisiljeni zbog toga, ukoliko imate razlog da odbijete, ne možete snositi zakonske posljedice. Znajući da u praksi ove situacije nisu ni najmanje prijatne i da su nerijetko praćene galamom, prijetnjama, *još jednom savjetujemo smirenost i ućtivost*, jer vi niste pobunjenik nego građanin koji insistira na svojim pravima, koja mu zakon garantuje.

Ovom prilikom lice može biti zadržano u policijskoj stanici najviše 24 časa.

Na saslušanje **ne treba nositi službeni/poslovni telefon** niti bilo kakve uređaje ili dokumente, niti išta od pokretnih stvari osim ličnih dokumenata i eventualno privatnog telefona. Telefon se svakako treba štititi minimalno šestoznačnom šifrom. Preporuka je da uvijek uz lične dokumente imate zapisan broj advokata i najbližeg prijatelja, za slučaj da ih treba nazvati.

Ukoliko licu ovlaštena službena lica saopšte da se saslušava u svojstvu osumnjičenog, preporuka je da se odmah pozove advokat, ali da se u svakom slučaju brani ćutanjem. Prilikom potpisivanja zapisnika **pažljivo isti pročitati i provjeriti u kom svojstvu je lice ispitano** i na koje okolnosti.

Ukoliko se ispituje lice **u svojstvu svjedoka**, neophodno je tražiti da mu se pročita na koje okolnosti svjedoči, ko je osumnjičeni i o kom krivičnom djelu je riječ. Ukoliko ovlaštena službena lica dozvole, potrebno je pozvati advokata, a ako ne dozvole lice je u obavezi da da izjavu.

U izjavi ne treba odgovarati i pričati ništa što nije pitano.

Odgovori treba da su što kraći i konkretniji.

Ukoliko lice ima dilemu da li bi **time moglo da se izloži krivičnom gonjenju**, jako je bitno da u tom slučaju **uskrati odgovore**. Takođe, isto se odnosi i na pitanja o pristupnim podacima za uređaje.

Ukoliko se pitanja tiču situacija kojih se svjedok ne sjeća najbolje, jako je važno da to kaže i da se tako i unese u zapisnik (ovo je bitno zbog bojazni od krivičnog djela davanja lažnog iskaza).

Ukoliko se pitanja tiču novinarskog poziva, povjerljivih izvora, lice **ima pravo da uskrati odgovore o povjerljivim novinarskim izvorima**.

Kao i u slučaju kod osumnjičenog i ovdje je neophodno detaljno pročitati zapisnik i svaku nejasnoću ili netačnost ispraviti prije potpisivanja. Lice prije svega mora da se uvjeri da je zaista ispitano u svojstvu svjedoka i da se uvjeri da je na okolnosti koje su mu predložene i protiv osumnjičenog kako mu je saopšteno (sve ovo mora biti uneseno u zapisnik).

Ni svjedok kao ni osumnjičeni ne bi trebalo da nose službene telefone, računare ili dokumente sa sobom i trebalo bi da imaju zapisan broj advokata i osobe od povjerenja.